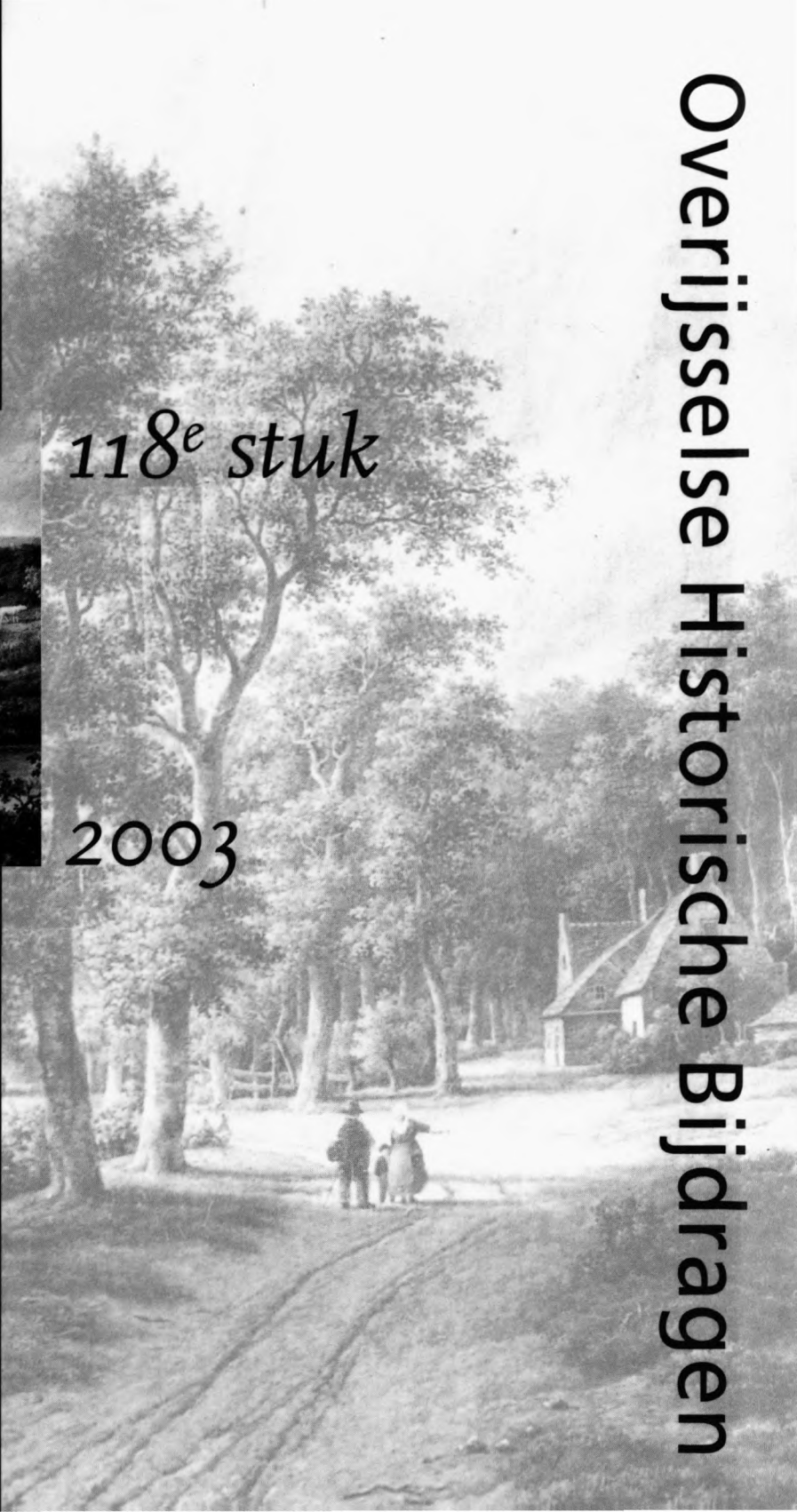

Overijsselse Historische Bijdragen

118^e stuk

2003

Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis

Beschermvrouwe H.M. de Koningin

Bestuur

drs. W.M. Zuidwijk, voorzitter
mevr. drs. E.A. van Dijk, eerste secretaris
C.M. Hogenstijn, tweede secretaris
A.J. Mensema, penningmeester
drs. J. van Gelderen
mevr. drs. E.M. Kalsbeek-barones Schimmelpenninck van der Oije
jhr. drs. J. van Lidth de Jeude
mr. R.F.A. Rorink
drs. P.E. Scheffer
mevr. mr. dr. F.A.J. van der Ven

Secretariaat

mevr. drs. E.A. van Dijk, postbus 1227, 8001 BE Zwolle, e-mail: info@vorg.nl

Financiën

A.J. Mensema, Praubstraat 25, 8011 PN Zwolle. Gironummer 5467046.

Contributie

Leden € 25,-; leden onder 25 jaar € 13,50; echtparen € 27,50.

Redactiecommissie

dr. M.A.M. Franken, voorzitter
jhr. A.J. Gevers, secretaris
mevr. drs. E.A. van Dijk
mr. E.D. Eijken
mevr. M.A.W. Mengelberg-van Haeren
drs. J.J. Mooijweer
drs. S. Rossel
dr. F.W. Schmidt
mevr. drs. E.T. Suir
dr. C. Trompetter
dr. A.D. Verlinde
drs. A.L.A. Wevers.

Bibliotheek

gevestigd bij de Stads- of Athenaeumbibliotheek
Klooster 12, postbus 351, 7400 AJ Deventer, tel. 0570 - 693 887.

Uitgave

© Vereeniging tot beoefening van Overijsselsch Regt en Geschiedenis.
Druk: Waanders b.v. 2002. Vormgeving M.M. Franken-Rios, BNO.
Overname of vermenigvuldiging van artikelen is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Leden van de Vereeniging ontvangen het jaarboek 'Overijsselse Historische Bijdragen' gratis. Losse nummers: € 29,50.

ISBN 90-804703-6-8

S 357

Overijsselse Historische Bijdragen

Historisch Centrum Overijssel

Eikenstraat 20

8021 WX ZWOLLE

Detail van een olieverf op doek door Adrianus Serné, 1847 (coll. Stedelijk Museum Zwolle).

Overijsselse Historische Bijdragen

*Verlagen en mededelingen
van de Vereeniging tot beoefening van
Overijsselsch Regt en Geschiedenis*

118e stuk 2003

Inhoud

Ten geleide	5
Continuïteit en verandering op het Overijsselse platteland 1750-1850: Mastenbroek <i>Theo van Mierlo</i>	7
Zuidveen <i>Frits Schmidt</i>	41
Blankenham <i>Ton de Graaf</i>	81
Het platteland van Overijssel in de periode 1750-1850 <i>Cor Trompetter</i>	121
De Overijsselse landbouw in de periode 1850-2000: Van gemengde bedrijvigheid naar hightech melkveehouderij <i>Jan Bieleman</i>	143
Neanderthalers in Overijssel <i>Dick Schlüter</i>	179
Literatuursignalement	195
Verslag jury Bijsterbosprijs over de jaren 2000-2002	200
Jaarverslag 2002	201
Auteurs	207

Ten Geleide

Voor u ligt de tweede themabundel uit de geschiedenis van de Overijsselse Historische Bijdrage. De eerste dateert al weer uit 1984 en had als onderwerp de patriottentijd in Overijssel. Het leek ons passend om in het jaar van de boerderij aandacht te schenken aan het plattelandsleven in de periode tussen 1750 en 1850. De keuze van deze jaartallen mag wat merkwaardig overkomen. Toch is deze niet toevallig. Beide jaren markeren namelijk breuken. Zo leek in het midden van de achttiende eeuw een periode van ongebreidelde regentenmacht te eindigen. Alle hoop was gericht op de effecten van het herstel van het stadhouderschap. Helaas bleken ook de aan Willem IV en Willem V toegeschreven mythische krachten het te moeten afleggen tegen de dagelijkse economische realiteit. Snel verdwenen bij velen de zo hoog gekoesterde verwachtingen. De Friese Nassaus konden, ergo wilden blijkbaar het tij niet keren. Daarmee ontstond tegen het eind van de achttiende eeuw een voedingsbodemp voor de patriottenbeweging. Het Bataafse bewind kon zelfs in eerste instantie op enige welwillendheid rekenen. De in die periode voorgestelde en deels gerealiseerde bestuurlijke en sociale vernieuwingen werden dan ook niet zondermeer afgevoerd. Ook op het platteland waren de gevolgen van beide machtswisselingen te merken.

Na het vertrek van de Fransen kon niet meer teruggekeerd worden naar de tijden van vóór 1795. Wel werd de bestuurlijke vernieuwing gedeeltelijk teruggedraaid, maar aan verkregen religieuze vrijheden kon niet meer worden getornd. Het etiket van een pure protestantse natie was aan het verbleken. Ook het onderwijs kreeg een meer seculair karakter. Het duurde tot het midden van de negentiende eeuw voordat de langzaam ingezette veranderingen een staatkundige vertaling vonden. De grondwetswijziging van 1848 moet niet alleen als een begin van een nieuw tijdperk worden gezien, maar ook als een afsluiting van een proces. Overigens heeft natuurlijk een dergelijke afbakening in de tijd iets gekunstelds. De geschiedenis is te complex en zeker de vele facetten van geschiedenis zijn te complex om ze zomaar in twee jaartallen te vangen. Als indicatie voldoen ze echter goed. In de verschillende bijdragen is dat ook terug te vinden.

Gekozen is voor drie plattelandsgemeenschappen te weten, het in noordwest Overijssel gelegen Blankenham, de tegen Steenwijk aan gelegen gemeenschap Zuidveen en het in Salland gelegen Mastenbroek. De drie bijdragen worden afgesloten met een artikel van Cor Trompetter waarin hij de in de drie gemeenschappen gesignaleerde ontwikkelingen afzet tegen de gebeurtenissen in de rest van Overijssel.

Centraal staat in iedere bijdrage de vraag of er op het platteland in de periode 1750-1850 sprake is geweest van continuïteit of verandering. De beantwoording geschiedt aan de hand van een zestal items: was er sprake van bevolkingsgroei en zijn er binnen die groei opvallende ontwikkelingen te bespeuren, hoe zag de sociale gelaagdheid eruit en hoe ontwikkelde zich die, welke beroepsstructuur bestond er en welke veranderingen zijn te onderscheiden, welke ontwikkelin-

gen op bestuurlijk en religieus gebied vonden plaats – en tenslotte – hoe stond het met de onderwijsvoorzieningen.

Afgesloten wordt met een bijdrage van Jan Bieleman. Hij gaat in op een specifiek element van de plattelandssamenleving, te weten de Overijsselse landbouw in de periode 1850-2000.

De nu volgende artikelenreeks heeft als uitgangspunt gediend voor de lezingen die de auteurs hebben gehouden op het in september 2003 door de IJsselacademie georganiseerde symposium 'Continuïteit en verandering. Het Overijsselse platteland in historisch perspectief'.

Deze bundel kon mede totstandkomen dankzij een financiële bijdrage van het Marke van Streudel/Marke van Berkel Fonds en de Stichting Edwina van Heek.

De redactie